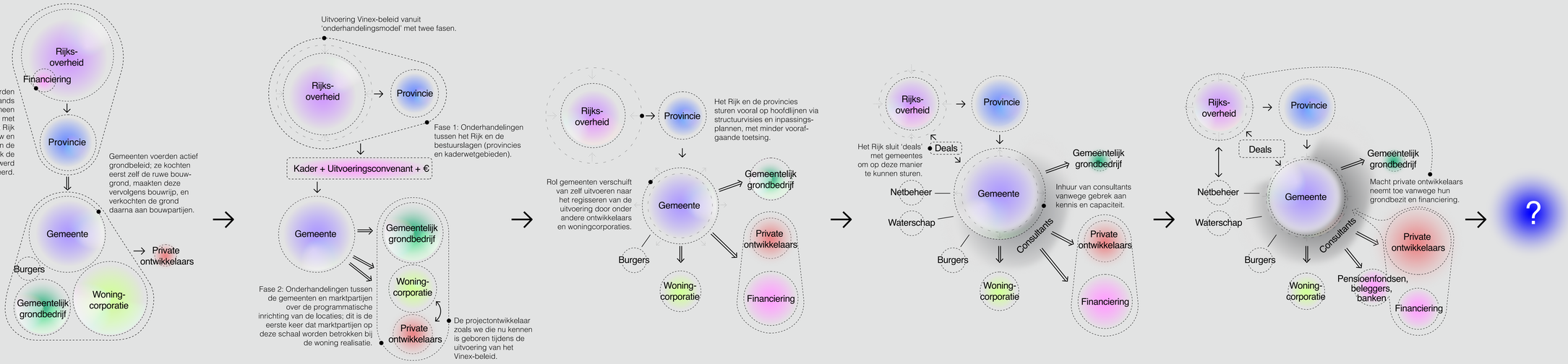
TIJDLIJN ⟶ DECENTRALISATIE EN PRIVATISERING: RUIMTELIJKE ONTWIKKELING IN RELATIE TOT STURING

CENTRALE KETEN

GEDECENTRALISEERD NETWERK

↑ Sturingsdiagrammen

↑ Tijdlijn

Woning-corporatie

Oprichting Nederlands Architectuur Instituut (NAI) 1989
Oprichting Stimuleringsfonds voor Architectuur 1993
Koninklijke Bond van Nederlandse Architecten-bureaus (BNA) wordt Brancheverenigiging (en in 2025 weer terug naar Bond) 1990
Eerste Architectuurnota 'Ruimte voor Architectuur' 1991
Corporaties verzelfstandigen 1993
1990 Oprichting Woonbond
1993 Bruteringsakkoord woningcorporaties
Woning-corporaties #1000 +
1995 Wet Balansverkorting
Woning-corporaties #764
Architectuurnota 'De Architectuur van de Ruimte' 1996
Nieuwe Huursubsidiewet: stelsel individuele huursubsidie (subjectsubsidie) verder uitgebreid, geen directe subsidie voor woningen vanuit het Rijk (objectsubsidie) 1997
SuperDutch publicatie Bart Lootsma 2000
Oprichting Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) 2001
Architectuurnota 'Ontwerpen aan Nederland' 2001
Woning-corporaties #400
Nota Ruimte: Grote koerswijziging onder minister Dekker: "Decentraal wat kan, centraal wat moet"; het Rijk trekt zich terug uit de directe sturing van de inrichting 2004
Start Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2004
College van Rijksadviseurs (CRa) opgericht 2004
Actieprogramma Andere Overheid: focus op lagenbenadering en het beperken van overheidsbemoeienis 2003
Oprichting Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) 2006
Start programma Ruimte voor de Rivier 2006
'Ruimte' toegevoegd aan Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT); infrastructuur nadrukkelijker gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkeling en economie 2008
De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) verankert publiek-private samenwerking (PPS) en legt de primaire verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ordening bij gemeenten volgens het principe "decentraal, tenzij" 2008
Crisis- en herstelwet 2010
RACM wordt Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) 2009
Gehele Ministerie VROM kleine 1% van Rijksuitgaven 2008
Opheffing Ministerie van VROM 2010
Integrale Vpb-plicht: woningcorporaties vallen onder de integrale vennootschapsbelastingplicht; deze maatregel leidt tot stijgende belastinglasten 2008
Woning-corporaties #496
2005 Eurocommissaris Neelie Kroes stelde dat de woningcorporaties oneerlijke concurrentie pleegden door staatssteun te ontvangen, wat leidde tot een onderzoek en verplichtingen om sociale huurwoningen te verkopen (DAEB)
Uitplaatsen Rijksplanologische Dienst (RPD); opgegaan in Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) 2002
Start voorstel / opzet Omgevingswet 2012
Samenvoegen NAi tot Nieuwe Instituut 2013
Europees niveau: Klimaatakkoord Parijs getekend 2015
Deltaprogramma: overeenkomst getekend 2014
Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR); het Rijk benoemt nog slechts 13 nationale belangen, de rest is aan gemeenten en provincies 2012
Fusie van onder andere Rijksgebouwendienst tot Rijksvastgoedbedrijf (RVB) 2014
Opheffen nationaal architectuurbeleid, overgang naar Actieagenda architectuur en ruimtelijk ontwerp 2013
'City Deals' van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners gericht op concrete opgaven in steden, zoals mobiliteit en wonen 2016
Opheffing Dienst Landelijk Gebied 2016
Nederlandse Aanbestedingswet 2012
Fusie van onder andere Stimuleringsfonds voor Architectuur tot Stimuleringsfonds Creatieve Industrie 2013
Programma aanpak stikstof (PAS) 2015
2014 Start Agenda Stad: samenwerking tussen het Rijk, steden en andere organisaties (zoals bedrijven en kennisinstellingen) om steden te verbeteren
2017 'Regio Deals' van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners die samen investeren om een regio te versterken
2015-2020 Institutionele beleggers krijgen grotere rol in de huurwoningbouw
Publiek-private samenwerking (PPS) komt op samen met procedurele versnelling via de Crisis- en herstelwet 2010-2015
Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning); gemeenten werden verantwoordelijk om maatwerk te leveren, zodat mensen langer thuis kunnen blijven wonen 2015
Invoering verhuurdersheffing: belasting op sociale huurwoningen die de investeringskracht van corporaties decimeert 2013
2012 Vestia-schandaal: de woningcorporatie was bijna failliet door een derivatenportefeuille van ruim 20 miljard; dit leidde tot een bijna-ondergang van het corporatiestelsel
2015 Herziening Woningwet: DAEB-activiteiten (sociale woningbouw) wettelijk gescheiden van niet-DAEB-activiteiten (commerciële activiteiten)
Stichting Coördinatie Lokale Architectuur-initiatieven (CoLA) 2019
Stikstoffonds 2021
Verstedelijkingsaanpak: Rijk en regio maken concrete groeistrategieën voor stedelijke gebieden 2021
Nationale Omgevingsvisie (NOVI): introductie nationale programma's voor nationale ruimtelijke opgaven 2020
Actieagenda Wonen 2021
Uitspraak Raad van State PAS voldoet niet aan Europese regelgeving; woningbouw en infra-projecten komen grotendeels stil te liggen 2019
2019 Ontwerp Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
2022 Nationale woon- en bouwagenda (NWBA) met de kernambitie om 900.000 woningen te bouwen voor 2030
2020 "Bouwen, bouwen, bouwen" als motto krijgt steeds meer politieke weerklank vanwege de wooncrisis
Minister van VRO onder BZK; geen eigen ministerie 2022
Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' 2022
Afschaling stikstoffonds 2023
Beter benutten: sturingsprincipe vanuit VRO 2023
Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) 2022
Invoering Omgevingswet 2024
Architectuur Overal 2024
NPLG afgezwakt, integrale aanpak beëindigd 2024
Ontwerp Nota Ruimte 2025
2023 Plan van aanpak: Versnellen procedures en processen woningbouw
Start 15 Woondeals Rijk-regio met afspraken over betaalbaarheid, aantallen en financiering via woonimpulsen (subsidies voor gemeenten die indirect naar de uitvoering gaan) 2022-2023
Start structurele netcongestie 2021-2022
Nationale prestatieafspraken met woningcorporaties: 250.000 sociale huurwoningen tot 2030, bouwproductie omhoog, 675.000 woningen verduurzamen, huurmatiging voor lage inkomens 2022
Afschaffing verhuurderheffing voor woningcorporaties 2022
Verandering percentage sociale huur naar 30% bij nieuwbouwprojecten in plaats van in totaal in een gemeente 2023
Woning-corporaties #288
Woning-corporaties #350
Woning-corporaties #296
2020 Minder beleggingen in de woningmarkt, door regulering, fiscale wijzigingen en de gestegen rente
2023 Aankondiging wijzigingen in de vermogenswinstbelasting
2020-2025 Banken bepalen segment, dichtheid, exploitatie en duurzaamheidseisen door strengere regelgeving
2024 Wijziging overdrachtsbelasting: voor beleggers verhoogd naar 8%
Regionale Energie Strategie (RES) 2019
Nationale Omgevingsvisie Executiekracht (NOVEX): uitvoeringsprogramma NOVI en nationale programma's 2022
Rijksoverheid
Gemeente
Provincie

Gemeentelijk grondbedrijf

Private ontwikkelaars

Financiering

Woning-corporatie

Private ontwikkelaars

Gemeente

Financiering

Provincie

Gemeentelijk grondbedrijf

Jaren '90 Forse grondkostenstijging mede door opkomst residuele grondwaardemethodiek
1995 Besluit Locatiegebonden Subsidies (BLS), Rijk staat niet meer garant voor sluitende GREX
Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) ook laten gelden voor uitbreidingslocaties 1996
Nota Grondbeleid: pleidooi voor passief grondbeleid bij gemeentes 2001
Nota Mensen Wensen Wonen (MWW) gaf een nieuwe invulling aan het proces van verzelfstandiging en decentralisatie 'meer markt, minder overheid' 2000
Na overname door ABN AMRO is het bedrijf opgesplitst; het ontwikkelingsbedrijf (nu BPD | Bouwfonds Gebiedsontwikkeling) werd later onderdeel van Rabobank 2006
Woning-corporaties #400
Grondcrisis: Gemeenten hebben dure grond gekocht die ze niet meer kunnen verkopen voor woningbouw; miljardenverliezen leiden tot bezuinigingen op cultuur en publieke voorzieningen 2008-2013
2008 Grondexploitatiewet (Grex-wet) biedt gemeenten de mogelijkheid om kosten van ruimtelijke ontwikkelingen (zoals bouwrijp maken en planschade) te verhalen op grondeigenaren
2000-2005 Privatisering van Bouwfonds, verkocht aan ABN AMRO; Bouwfonds was een semi-overheidsbedrijf
Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV); uniformering begroting provincie en gemeenten voor betere publieke controle 2004
2012–2020 Pensioenfondsen financieren indirect: forward funding, aankoop huurwoningen
2008-2012 Financiële crisis: Pensioenfondsen trekken zich grotendeels terug
Gemeenten moeten passief grondbeleid voeren: aankoop grond overlaten aan marktpartijen 1994
1994 Start overheidsprogramma Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW)
Privatisering ABP: Rijk kan niet meer goedkoop lenen bij het eigen pensioenfonds; financiering gaat via de wereldwijde kapitaalmarkt 1996
Wet privatisering ABP 1995
1995–2000 Pensioenfondsen kopen 5-10% van vastgoed (kantoren, winkels, beperkt woningen)
Klacht IVBN oneerlijke staatsteun voor woningcorporaties 1998
1998 Kwijtschelden restschuld NHG
Wet bevordering eigenwoningbezit (BEW) 2001
2000–2007 Uitbreiding vastgoedportefeuille pensioenfondsen door lage rente en stijgende grondprijzen
Vastgelegd door EMU: ABP te groot voor onderhandse obligaties 1992
1995 Nationale Hypotheek Garantie (NHG)
Rijksoverheid
Gemeente
Provincie

↑ Publiek

↓ Privaat

PUBLIEKE STURING

PRIVATISERING

voor 1995

1995-2000

2000-2005

2005-2010

2010-2015

2015-2020

2020-2025

Een initiatief van: air architectuur instituut rotterdam

In samenwerking met: dérive

Concept en data:
Barbara Luns / Architectuur Instituut Rotterdam
Ontwerp en vormgeving:
Hedwig van der Linden, Kevin Westerveld / Dérive
Redactie:
Barbara Luns, Jolle Root, Hedwig van der Linden

Met dank aan:
Sanne van Manen, Joost Schrijnen, Paul Gerretsen, Floris Alkemade,Esther Agricola, Suzanne Potjer, Peter Pelzer, Tom Daamen, Co Verdaas, Friso de Zeeuw

AIR en Dérive hebben met deze tijdlijn en sturingsdiagrammen de ontwikkelingen in het ruimtelijke domein op het gebied van decentralisatie en privatisering van de afgelopen decennia proberen te schetsen en verbeelden. Het betreft geen wetenschappelijk onderzoek en het is niet bedoeld als statische en finale weergave. Deze verbeelding is beoogd als aanleiding om het gesprek verder te voeren; een onderlegger die gezamenlijk aangevuld en aangepast wordt om met elkaar beter inzicht te krijgen in ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot sturing.

Onderdeel van het curatorschap Delen & Doen, Actieagenda Ruimtelijk Ontwerp 2025.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties